

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის არქიტექტურის ურბანისტიკის
და დიზაინის ფაკულტეტი

დოქტურანტურის II კურსი

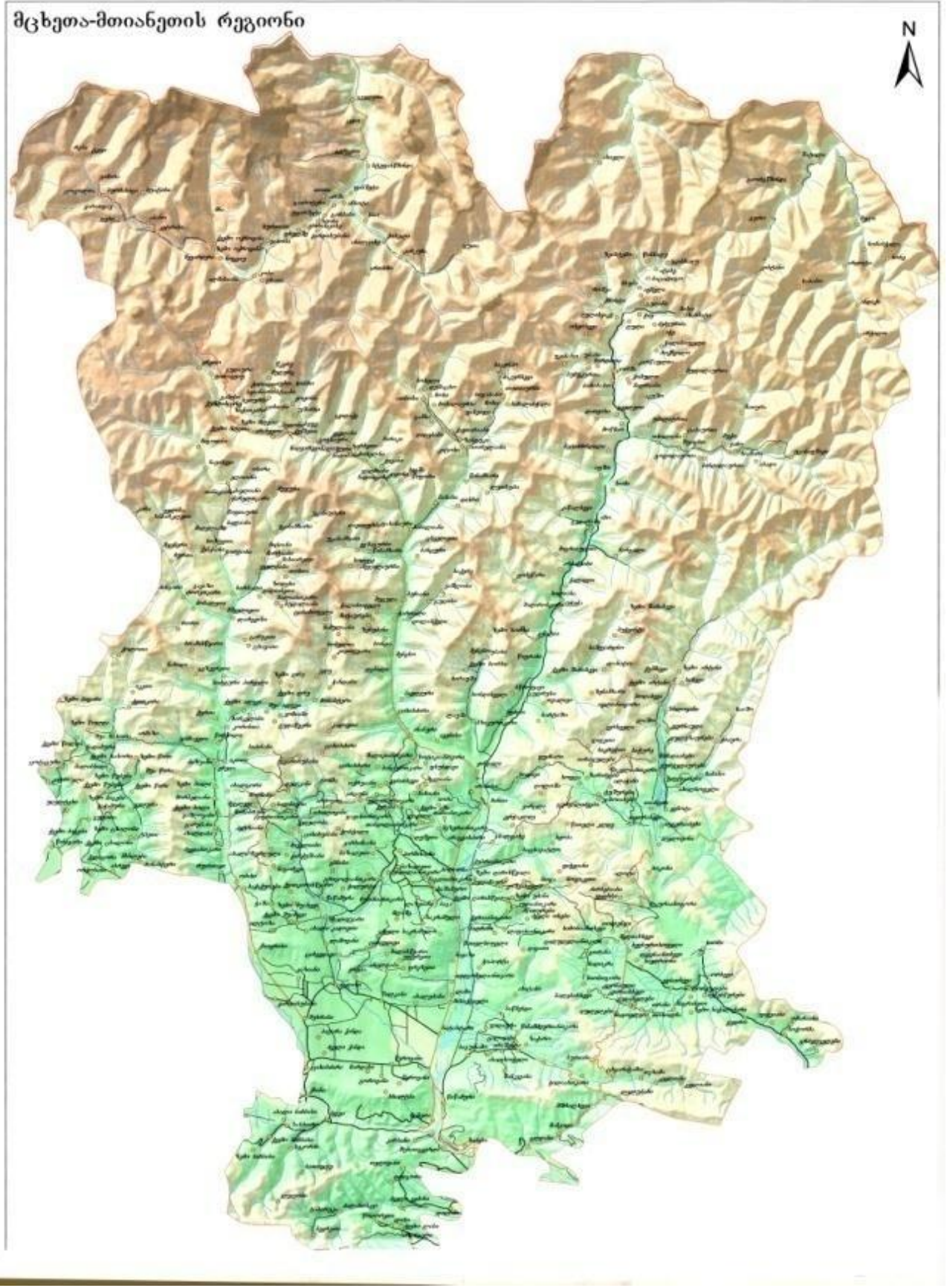
ანა ლალიძე

ხელმძღვანელი: თენგიზ მახარაშვილი

**აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის ურბანულ–
სოციალური და ეკონომიკური განვითარების
პოტენციალი**

სემინარი I

თბილისი 2015 წელი

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონი მდებარეობს აღმოსავლეთ საქართველოს ჩრდილოეთ ნაწილში. მისი ტერიტორიის საერთო ფართობია – 5,8 ათასი კვ.კმ, საქართველოს მთლიანი ტერიტორიის 8,3%, მოსახლეობის სიმჭიდროვე – 1 კვ. კმ-ზე 18,8 კაცი. რეგიონი მოიცავს: დუშეთის, თიანეთის, მცხეთისა და ყაზბეგის მუნიციპალიტეტებს, მისი ადმინისტრაციული ცენტრია ქალაქი მცხეთა. მანძილი ადმინისტრაციულ ცენტრსა და საქართველოს დედაქალაქს – თბილისს შორის 24 კილომეტრია.

მცხეთა-მთიანეთს ესაზღვრება შიდა ქართლის და კახეთის რეგიონები, ქ. თბილისი და რუსეთის ფედერაცია. რეგიონში არის ორი ქალაქი (მცხეთა და დუშეთი), ხუთი დაბა (ჟინვალი, ფასანაური, თიანეთი, სიონი, სტეფანწმინდა) და 483 სოფელი.

რეგიონის უმეტესი ნაწილი მთაგორიანია, რომლის 1/3 ტყითაა დაფარული, რეგიონში დიდი ტერიტორია უკავია სუბ-ალპურსა და ალპურ ზონებს. მაღალმთიანი ტერიტორია ზღვის დონიდან 900-1400 მ სიმაღლეზე მდებარეობს.

რეგიონის კლიმატი ხასიათდება ზომიერად ნოტიო ჰავით, ცივი ზამთრითა და ხანგრძლივი თბილი ზაფხულით. საშუალო წლიური ტემპერატურა 10-12°C-ია. იანვრის საშუალო ტემპერატურა – 2°C, ხოლო ივლისის – +24-28°C. ჰავა მკვეთრად განსხვავებულია მაღალმთიან ზონაში (ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში). აქ წლის საშუალო ტემპერატურაა 5°C.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონის მოსახლეობა 2012 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით შეადგენს 109 700 კაცს.

2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემების მიხედვით მცხეთა-მთიანეთის მოსახლეობის რაოდენობა 125 400 კაცს შეადგენდა. 2008-2012 წლების განმავლობაში (1 იანვრის მდგომარეობით) რეგიონის მოსახლეობამ მიგრაცია განიცადა და წელს 109 700 მცხოვრები შეადგინა, აქედან, ყველაზე მეტი – 57 600 კაცი (რეგიონის მოსახლეობის 56%) – ცხოვრობს მცხეთის მუნიციპალიტეტში, ყველაზე ნაკლები, 4900 კაცი – ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში (6%).

ცხრილი 1

მოსახლეობის რაოდენობა მცხეთა-მთიანეთში, ათასი კაცი (1 იანვრის მდგომარეობით)

	2002 (აღწ.)	2007	2008	2009	2010	2011	2012
მცხეთა-მთიანეთი	125,4	124,1	105,2	105,2	108,8	109,3	109,7
დუშეთის მუნიციპალიტეტი	33,6	33,3	33,1	33,1	33,8	34,0	34,1
თიანეთის მუნიციპალიტეტი	14,0	13,3	13,1	13,1	13,2	13,1	13,1
მცხეთის მუნიციპალიტეტი	64,8	65,0	46,5	46,5	56,9	57,3	57,6
ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი	5,3	4,9	4,9	4,9	4,9	4,9	4,9

რეგიონის მთლიან მოსახლეობაში სოფლად მცხოვრებთა ხვედრითი წილი 83,6 პროცენტს შეადგენს.

მოსახლეობის რაოდენობის მკვეთრი შემცირება 2008 წელს წინა წელთან შედარებით (18 900 კაცი) 15,2%-ით გამოწვეულია აღნიშნულ პერიოდში მცხეთის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის ნაწილის თბილისთან მიერთებით.

ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში მოცემულია მცხეთა-მთიანეთის მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის მაჩვენებლები:

ცხრილი 2

შობადობა, მოკვდაობა და მოსახლეობის ბუნებრივი მატება მცხეთა-მთიანეთში

წლები	სულ, კაცი			მოსახლეობის 1000 კაცზე გაანგარიშებით		
	დაიბადა	გარდაიცვალა	ბუნებრივი მატება (+) კლება (-)	შობადობა პრომილე	მოკვდაობა პრომილე	ბუნებრივი მატება (+) კლება (-)
2002	983	1434	-451	7,8	11,4	-3,6
2007	1258	1200	+58	10,1	9,7	+0,4
2008	1411	1242	+169	13,4	11,8	+1,6
2009	1465	1280	+185	13,9	12,2	+1,7
2010	1425	1366	+59	13,1	12,5	+0,6
2011	1364	1437	-73	12,4	13,1	-0,7

რეგიონი გამოირჩევა მცირე მოსახლიანი სოფლების სიმრავლით. მთელს რეგიონში მხოლოდ ერთი სოფელია 5 000 მოსახლით, ისიც მცხეთის მუნიციპალიტეტში. რეგიონის მასშტაბით 50 სოფელში ცხოვრობს 10-ზე ნაკლები კაცი. მაღალმთიანი ნაწილი შეადგენს მძიმე საცხოვრებელი პირობებით ხასიათდება. შეიძლება ითქვას, რომ დამუშავებული მიწების და ფართო განსახლებისთვის ვარგისი ტერიტორიების სიმცირე, სატრანსპორტო და საკომუნიკაციო ქსელისა და მრეწველობის განუვითარებლობა, უნიკალური რეკრეაციული რესურსების ნაკლებად ათვისება ქმნის სამეურნეო და სოციალური განვითარების შედარებით დაბალ დონეს და რთულ სიტუაციას, რაც საბოლოოდ განაპირობებს განსახლების თვისობრივ და ხარისხობრივ მაჩვენებლებს. 2014 წლის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის პირველადი შედეგები 2015 წლის აპრილში გახდება ცნობილი, ხოლო საბოლოო შედეგები კი 2016 წლის აპრილში.

რეგიონული ეკონომიკისა და ინფრასტრუქტურის ფაქტორული ანალიზი

ძლიერი მხარეები: • საერთაშორისო და დონორი ორგანიზაციების დახმარება; • წედლეული და მინერალური რესურსები; • ტრადიციები, ცოდნა, კომპეტენციები; • დედაქალაქთან სიახლოვე;	სუსტი მხარეები: • პროდუქციის არაკონკურენტუნარიანობა ექსპორტის კუთხით – პროდუქცია არ შეესაბამება ევროკავშირის მაზრის მოთხოვნებს; • ადგილობრივ მაზარზე პროდუქციის

• იუნესკოს მგელი ქალაქი-მუზეუმი მცნება; • მრავალფეროვანი ტურისტული პოტენციალი; • მიზიდადი მგელების ცნობადობა; • სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის მიერ განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტები ტურიზმის გასავითარებლად; • უძველესი ფოლკლორი და ტრადიციები; • რეგიონზე გამავალი ტრანსკავკასიური გზა; • გეოგრაფიული მრავალფეროვნება; • დაცული და რეკრეაციული ტერიტორიები; • თვითმყოფადი კულტურა, ხელოვნება; • ლიტერატურულ მემკვიდრეობას ავტორების სახელ- მუზეუმები (ვაჟა-ფშაველას, დანიელ ჭონქაძის, ალექსანდრე ყაზბეგის, მირზა გელოვანის და სხვ.); • ხალხური რეწვის ორიგინალური ნიმუშები; • მსოფლიო მნიშვნელობის სამთო კურორტები.	წარმოებისა და გასაღების დაბალი ორგანიზაცია; • შედარებით მოძველებული დანადგარები და ტექნოლოგიები; • რეგიონის ტურიზმის განვითარების არასრულყოფილი მენეჯმენტი; • რეგიონის ტურისტული მარშრუტების მარკეტინგის დაბალი დონე; • ტურისტული საინფორმაციო ცენტრების სიმწირე; • საოჯახო სასტუმროების მომსახურების დაბალი დონე და არასაკმარისობა; • ადგილობრივი გიდების არასაკმარისი ოდენობა; • კულტურულ-გასართობი ღონისძიებების ნაკლებობა; • მარკირებული ტურისტული ბილიკების სიმცირე; • მაღალმთიან სოფლებში მოსახლეობის სიმცირე.
შესაძლებლობები: • პროდუქციის ადაპტაცია ევროპული ბაზრის მოთხოვნებთან; • ადგილობრივ ბაზარზე დისტრიბუციის გაუმჯობესება; • მრეწველობის (ხის დამუშავება, პლასტმასის და სამშენებლო მასალების წარმოება, საწარმოო სერვისის სფეროს) განვითარება; • რეგიონში ტურიზმის შემდგომი განვითარება; • რეგიონის ერთიანი ტურისტული სისტემის შექმნა და გზამკვლევის დაშნადება; • ახალი ტურისტული პროდუქტების შექმნა; • საინფორმაციო ცენტრების შექმნა; • საერთაშორისო და ადგილობრივ ტურისტულ გამოფენებში მონაწილეობა; • ბიზნესტურიზმის განვითარება; • მოსახლეობის ინტერესის გაღვივება ტურისტული ბიზნესის მიმართ; • სასტუმროების მშენებლობა; • სუფთა ეკოლოგიური გარემოს შენარჩუნება.	საფრთხეები: • ელექტრომატარებლებზე ფასების ზრდა; • საწვავთან სიახლოვე; • სტიქიური მოვლენები.

ინფრასტრუქტურა და კომუნალური სექტორი

საგზაო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგების მიზნით ცენტრალური ხელისუფლების მიერ მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში ბოლო წლებში განხორციელდა საავტომობილო გზების რეაბილიტაციის ღონისძიებები.

ინფრასტრუქტურის დაზიანებას ხელს უწყობს რთული ბუნებრივი კლიმატი და სტიქიური მოვლენები.

რეგიონსა და მის მუნიციპალიტეტებში, გარდა ადმინისტრაციული ცენტრებისა, სათანადოდ არ ხორციელდება ნარჩენების ორგანიზებული გატანა, ასევე არ არის მოგვარებული ნაგავსაყრელების განთავსების პრობლემაც.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში სასმელი წყლის მნიშვნელოვანი დანაკარგებია მოძველებული და დაზიანებული წყალსადენი სისტემის გამო. დასახლებული პუნქტების უმრავლესობა არ არის უზრუნველყოფილი საკანალიზაციო ქსელით. იმ ქსელების უმრავლესობა კი, რომლებიც ამჟამად ფუნქციონირებს, საჭიროებს რეკონსტრუქციასა და განახლებას. საკანალიზაციო ქსელიდან იკარგება ჩამონადენის დაახლოებით 60-70%, რაც იწვევს გრუნტის წყლების დაბინძურებას.

ბ) სოფლის მეურნეობა

ცხრილი 3

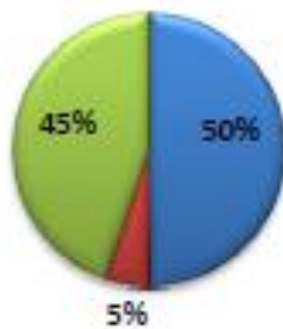
სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების მოცულობა სახეების მიხედვით (ჰა)

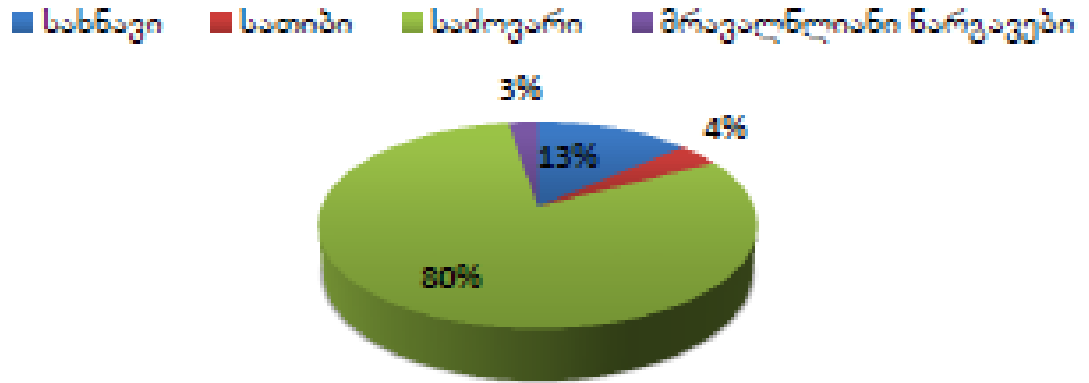
მცხეთა-მთიანეთი		სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები				არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების	ტყე და ბუჩქნარი	
N	მუნიციპალიტეტი	სახნავი	სათიბი	საძოვარი	მრავალ-წლიანი ნარგავები			
1	დუშეთი	298150	10240	4600	119938	1481	19600	113000
2	თიანეთი	90629	9448	709,6	20173	522	5101	54675
3	მცხეთა	23636	12195	271	7265	3905	308	44617
4	ყაზბეგი	108,7	62,34	3274	42274	215	89,18	4,5
სულ		412 523,70	31 945,34	8 854,60	189 650, 00	6 123,00	25 098,18	212 296,50

დიაგრამა

■ სასოფლო სამეურნეო ■ არასასოფლო სამეურნეო
■ ტყე და ბუჩქნარი

1.

დიაგრამა 2

სოფლის მეურნეობის განვითარების ხელშეწყობა საქართველოს რეგიონული განვითარების პოლიტიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრიორიტეტია. მას რეგიონის ეკონომიკაში მნიშვნელოვანი და წამყვანი ადგილი უჭირავს. მუნიციპალიტეტების გეოგრაფიული მდებარეობა განაპირობებს სოფლის მეურნეობის მრავალი მიმართულების განვითარებას, რაც სამომავლოდ შესაძლებლობას მოგვცემს, გავზარდოთ რეგიონში წარმოებული პროდუქციის ხვედრითი წილი ქვეყნის შიდა ბაზარზე. განსაკუთრებულად აღსანიშნავია, რომ ეს სექტორი თვითდასაქმების და მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესების საუკეთესო საშუალებაა.

საბჭოთა მეურნეობების დაშლის და ბოლო ათწლეულების განმავლობაში სასოფლო-სამეურნეო ინფრასტრუქტურის მოშლის შემდგომ ტრადიციული დარგების შენარჩუნება ხდებოდა შინამეურნეობებში, რომლებიც ძირითადად საკუთარი საოჯახო მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად იწარმოებოდა. დღეისათვის რეგიონის დონეზე შესაძლებელია განვავითაროთ: მეხოსტნეობა, მემცენარეობა, მესათბურეობა, კარტოფილის მეთესლეობა, მეკარტოფილეობა, მევენახეობა, მეხილეობა, მესაქონლეობა, მეცხვარეობა, მეფრინველეობა, მეფუტკრეობა, მეთევზეობა და მებარემუმეობა.

დუშეთში, თიანეთში და ყაზბეგში მეკარტოფილეობა ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულებაა, მესაქონლეობისა და მეცხვარეობის შემდეგ; კარტოფილის მეთესლეობა ერთ-ერთი პრიორიტეტია რეგიონისთვის.

მესათბურეობა, საკმაოდ შემოსავლიანი საქმიანობაა, რომელიც საკმაოდ დიდ ინვესტირებას მოითხოვს. მცხეთის მუნიციპალიტეტში შედარებით რბილი კლიმატური პირობები განაპირობებს სასათბურე მეურნეობების ზრდის ტენდენციას.

ცხრილი 4

მცხეთა-მთიანეთის სოფლის მეურნეობის პრიორიტეტული მიმართულებები

მუნიციპალიტეტები	მეზოსტეპობა	მემცენარეობა	მესათხურეობა	კარტოფილის მეტესლეობა	მეკარტოფილეობა	მეცენახეობა	მეხილეობა	მესაქონლეობა	მეცხვარეობა	მეფრინველეობა	მეფულტურეობა	მეთევლეობა	მეპარკულეობა	მეხილეობა
მცხეთის მუნიციპალიტეტი	+	+	+	+	-	+	+	+	-	+	+	±	±	11
დუშეთის მუნიციპალიტეტი	±	+	-	-	+	-	+	+	+	-	+	±	±	9
თიანეთის მუნიციპალიტეტი	±	+	-	-	+	-	+	+	+	-	±	±	±	9
ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	±	-	4

მიუხედავად იმისა, რომ მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში ყველა პირობა არსებობს მესაქონლეობის განვითარებისათვის, ამ პოტენციალის სრულად ათვისება ვერ ხდება. რეგიონში არ არის განვითარებული მესაქონლეობის ფერმერული მეურნეობა. მიუხედავად ამისა, მესაქონლეობის განვითარებას გააჩნია კარგი პერსპექტივები და საჭიროებს ინვესტიციების მოზიდვას.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში შესაძლებელია შეიქმნას პირობები როგორც სარძევე, ასევე სახორცე და სანაშენე პირუტყვის გასამრავლებლად. თიანეთის და დუშეთის მუნიციპალიტეტებში, მიუხედავად საკმარისი საძოვრებისა, მიზანშეწონილია ადგილობრივი ხევისურული დაბალი ტანის ძროხების გამრავლება.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონს მეცხვარეობის განვითარების უდიდესი პოტენციალი აქვს. ამ რეგიონის სამ მუნიციპალიტეტში: ყაზბეგში, დუშეთსა და თიანეთში ოდითგანვე მისდევდნენ მეცხვარეობას. პოსტსაბჭოთა პერიოდში ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში დაახლოებით 120 000 სული ცხვარი იყო აღრიცხული, თიანეთსა და დუშეთის მუნიციპალიტეტებში ცხვრის სულადობა 200 000 სულს აჭარბებდა. მნიშვნელოვან პრობლემად უნდა აღინიშნოს ზამთრის საძოვრები, რაც, რა თქმა უნდა, გამორიცხავს მეურნეობების გაფართოების შესაძლებლობებს. სახელმწიფო უზრუნველყოფს მცხეთა-მთიანეთში შემავალი მუნიციპალიტეტებიდან კახეთისა და ქვემო ქართლის მიმართულებით ცხვრის გადასარეკი ტრასის ინფრასტრუქტურის შექმნას და მის გამართულ ფუნქციონირებას.

მეფრინველეობა ძირითადად განვითარებულია მცხეთის მუნიციპალიტეტში, სადაც 10-მდე ფერმერია. ფერმერულ მეურნეობებს წარმოების უწყვეტი ციკლი აქვთ მთელი წლის განმავლობაში. რეგიონის დანარჩენ მუნიციპალიტეტებში მეფრინველეობას მხოლოდ

ოჯახურ მეურნეობებში მისდევენ არაკომერციული მიზნით. მეფრინველეობის განვითარების დიდი შესაძლებლობები აქვს თიანეთის და დუშეთის მუნიციპალიტეტებს.

მეთევზეობის, კერძოდ კი სატბორე მეურნეობების მოწყობის, დიდი პოტენციალი აქვს რეგიონის ყველა მუნიციპალიტეტს.

მეფუტკრეობა რეგიონის თითქმის ყველა მუნიციპალიტეტშია განვითარებული. თაფლი გამორჩეულია სამკურნალო თვისებებით, რაც გამოწვეულია ხე-მცენარეებისა და ყვავილოვანი მცენარეების მრავალფეროვნებით.

პროდუქციის ზრდა და სოფლის მეურნეობის განვითარება დიდადაა დამოკიდებული ასოციაციების, კოოპერაციებისა და ფერმერთა გაერთიანებების ჩამოყალიბებაზე. აღნიშნული გაერთიანებები უნდა შეიქმნას ფერმერთა საერთო ინტერესების გათვალისწინებით.

ცხრილი 5

პირუტყვისა და ფრინველის სულადობა

	მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი		მათ შორის, ფური და ფურკამეჩი		ღორი		ცხვარი და თხა		ფრინველი, ფრთა	
	2005 1.04	2011	2005 1.04	2011	2005 1.04	2011	2005 1.04	2011	2005 1.04	2011
მცხეთა-მთიანეთი	57050	47116	41378	25806	25336	7262	58829	65947	133600	222817
დუშეთის მუნიციპალიტეტი	25270	18105	19480	10536	12145	2626	16279	25462	50300	50360
თიანეთის მუნიციპალიტეტი	10177	8977	7143	5248	6508	1046	3861	6095	28000	19617
მცხეთის მუნიციპალიტეტი	18011	15598	12400	7522	4813	2759	9584	4344	126000	150000
ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი	3592	4436	2355	2500	1870	831	29108	30046	7600	2840

მიზანშეწონილია ფერმერთა გადამზადების რეგიონული ცენტრის შექმნა. პროექტის ფარგლებში ასევე უნდა განიხილებოდეს სადემონსტრაციო ნაკვეთების მოწყობის, ინდივიდუალური მიდგომის საფუძველზე საჭიროებების განსაზღვრის და საგანმანათლებლო პროგრამების საკითხები.

იმისათვის, რომ სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკაზე ხელი მიუწვდებოდეს ყველა მუნიციპალიტეტის ფერმერს, სახელმწიფოს მხრიდან იგეგმება მექანიზაციის ცენტრების სატრექტორო პარკის გაფართოება და სხვადასხვა სახის ტექნიკით შევსება. იმისათვის, რომ მუნიციპალიტეტების ტერიტორიული ორგანოების მუშაობა გახდეს უფრო

ეფექტიანი და გაიზარდოს სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის ჩართულობა, აუცილებელია მუნიციპალიტეტის ტერიტორიული ორგანოების მოდერნიზაცია.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონის სოფლის მეურნეობის ფაქტორული ანალიზი

ძლიერი მხარეები: • სანელმწიფოს მხარდაჭერა და სექტორის განვითარების შესაბამისი სტრატეგიის არსებობა; • ხელსაყრელი საინვესტიციო გარემო და სოფლის მეურნეობის დარგში არსებული განსაკუთრებული, პრეფერენციული დაბეგვრა; • დედაქალაქთან (პოტენციურ ბაზართან) სიახლოვეს; • სასოფლო-სამეურნეო მიწების ყიდვა და გაყიდვისა და რეგისტრაციის პროცესის სიმარტივე; • სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტისათვის ხელსაყრელი სავაჭრო რეჟიმები; • გადამამუშავებელი მრეწველობის არსებობა; • მეცხოველეობის დიდი ტრადიციები მაღალმთიან ადგილებში.	სუსტი მხარეები: • ფრაგმენტირებული სასოფლო სამეურნეო ნაკვეთები; • სახნავ-სათესი სავარგულების სიმწირე; • ფერმერების ნაკლები ინფორმირებულობა ტექნოლოგიებისა და ბაზრების შესახებ; • თანამედროვე ტექნოლოგიების და ჯიშების ცოდნის დაბალი დონე; • კვალიფიკაციური კადრების სიმცირე; • აგრარულ სესხებზე არსებული მაღალი საპროცენტო განაკვეთები; • რეგიონის ზოგიერთი ნაწილში სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის საჭირო ინფრასტრუქტურის არარსებობა (გზა, ბუნებრივი აირი და ა.შ.); • სასოფლო-სამეურნეო დაზღვევის სისტემის განვითარების დაბალი დონე.
შესაძლებლობები: • სასურსათო პროდუქციაზე არსებული მწარდი მოთხოვნა დედაქალაქში; • ტურიზმის განვითარება; • გადამამუშავებელი მრეწველობის განვითარება; • წარმოებული პროდუქციის ექსპორტი.	საფრთხეები: • ბაზარზე არსებული კონკურენციის მაღალი დონე; • მოსახლეობის მიგრაცია სოფლებიდან ქალაქში; • ბუნებრივი კლიმატური კატაკლიზმების დიდი ალბათობა.

გ) ტურიზმი

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონს დიდი პოტენციალი გააჩნია ტურიზმის განვითარების სფეროში. ოთხივე მუნიციპალიტეტი გამოირჩევა დიდი ისტორიული წარსულით, ძეგლებით და ტრადიციებით. განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა ქ. მცხეთა, რომელიც იუნესკოს ძეგლია. განსაკუთრებით საინტერესოა რეგიონის მთიანეთი, სადაც უდიდესი შესაძლებლობაა მნიშვნელოვნად განვითარდეს ეკოტურიზმი, სათავგადასავლო, აგროტურიზმი, სამთო და ტურიზმის სხვა სახეობები.

დღეისათვის ქ. მცხეთაში განლაგებულია რეგიონის ტურისტული საინფორმაციო ცენტრი, სადაც ტურისტს შესაძლებლობა აქვს, ინფორმაცია მიიღოს მთელი რეგიონის ტურისტული მარშრუტებისა და სხვა სერვისების შესახებ. მნიშვნელოვანია რეგიონში ტურისტული საინფორმაციო ქსელის გაფართოება.

ტურიზმის სწრაფი ტემპით განვითარების თვალსაზრისით, განსაკუთრებით აღსანიშნავია მცხეთის და ყაზბეგის მუნიციპალიტეტები. ამ ორი ტურისტული ობიექტისადმი ინტერესი ყოველთვის არსებობდა, რამაც განაპირობა სახელმწიფო დაადგილობრივი პროექტების მათკენ მიმართვა. ქ. მცხეთაში და დაბა ყაზბეგში მიმდინარეობს ინფრასტრუქტურული განაშენიანება და რეაბილიტაცია, რომლის განხორციელების ერთ-ერთი ძირითადი მიზანი ტურიზმის განვითარება, სამუშაო ადგილების შექმნა და ადგილობრივი შემოსავლების გაზრდაა. რეგიონში მიმდინარე ინფრასტრუქტურულმა განვითარებამ განაპირობა ადგილობრივი და უცხოელი ტურისტების მატება, ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესის გაზრდა საოჯახო სასტუმროების მოსაწყობად.

რეგიონში დიდი ხვედრითი წილი უკავია რელიგიურ ტურიზმს. ქ.მცხეთის და ყაზბეგის მუნიციპალიტეტებში არსებული საეკლესიო ძეგლების: ჯვრის, სვეტიცხოვლის, სამთავროს, გერგეტის სამების, დარიალის ხეობაში ახლად აშენებული ტაძრის მონახულება მომლოცველთათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა.

გარდა ისტორიული და ბუნების ძეგლების დათვალიერებისა, ტურისტების მზარდი ინტერესია ადგილობრივი ტრადიციების და კულტურის მიმართ, რომლის გაცნობის შეთავაზება ამ ეტაპზე დაბალ დონეზეა. ამ მხრივ, საჭიროა ახალი ტურისტული პროდუქტის შექმნა, რომელიც ხელს შეუწყობს კონკრეტული კუთხის პოპულარიზაციას, ეს შეიძლება იყოს კულტურული და სხვა შემეცნებითი ღონისძიებები.

მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს ინტერნეტ-კაფეების და ბანკომატების სიმცირე, ტურისტული რუკების და საინფორმაციო ბანერების არქონა, ტურისტული ბილიკების და სხვა ტურისტული შეთავაზებების მარკირების არარსებობა, საპიკნიკე და საკარვე ადგილების მოუწყობლობა.

რეგიონის ძირითადი და პოპულარული ტურისტული მარშრუტებია:

1. მცხეთა;
2. მცხეთა-შატილი-მუცო-არდოტი;
3. მცხეთა-ფშავი;
4. მცხეთა-როშკა-აბუდელაურის ტბები;
5. მცხეთა-ყაზბეგი;
6. მცხეთა-მთიულეთი.

ცხრილი 6

რეგიონის ტურისტული ინფრასტრუქტურა

დასახელება	დეშეთი	მ.შ., ზევსუ რეთი	თიანეთი	სიონი	მცხეთა	ყაზბეგი	გუდაური
სასტუმრო	23	11	3	1	24	14	23
მ.შ., საოჯახო		11			20	12	10
სავაჭრო ობიექტები	6		1	2	18	3	2
კვების ობიექტები	8		2	1	38	14	
მუზეუმი	3	2	2		2	1	
სველი წერტილები	4				5	4	
ბანკი	1		1		2	1	
ბანკომატი	2				6		
კავშირგაბმუ- ლობა	მაგთი, ჯეოსელი, ბილანი	მაგთი	მაგთი, ჯეოსელი	მაგთი, ჯეოსელი, ბილანი	მაგთი, ჯეოსელი, ბილანი	მაგთი, ჯეოსელი, ბილანი	მაგთი, ჯეოსელი, ბილანი
ინტერნეტი	სილქნეტი		სილქნეტი		სილქნეტი	მაგთიფიქსი	
ბენზინგასა- მართი სადგური	4				3	1	1
ავტოსადგური	1		1		1	1	
ვაგზალი					1		
პროდრომი					1		
მარკირებული ტურმილივი					2		

რეგიონს უდიდესი პოტენციალი აქვს, იყოს ბრენდი ტურიზმის ნებისმიერ სფეროში: კულტურული, არქეოლოგიური, აგრო და ეკოტურიზმი, ბიზნესტურიზმი, სამთო ტურიზმი, ფარმატურიზმი, რელიგიური ტურიზმი, საკურორტო-რეკრეაციული, ფოლკლორული ტურიზმი და სხვა. ტურიზმის სფეროში მიზანშეწონილია ლიტერატურული ტურების განვითარება.

დ) სოციალური განვითარება, მათ შორის, ჯანმრთელობა, განათლება, სოციალური მდგომარეობა

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში სოციალური ინფრასტრუქტურა შედგება როგორც საბჭოური დროიდან შემორჩენილი, ისე ბოლო ათწლეულში რეაბილიტირებული და ახლად აშენებული ობიექტებისაგან. სოციალური ინფრასტრუქტურის სფეროებია: ჯანდაცვა, სკოლამდელი აღზრდა და საბაზისო განათლება, უფასო სასადილო მზრუნველობამოკლებულთათვის (სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის სოციალური პროგრამებით განსაზღვრული ბენეფიციარები), სკოლა-პანსიონები, კულტურის სახლები, ბიბლიოთეკები, მუსიკალური სკოლები, სპორტული სკოლები, ხანდაზმულთა და შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა პანსიონატები და თავშესაფრები.

რეგიონებში ფუნქციონირებს ოთხი სასწრაფო დახმარების სადგური, რომლებიც, მომსახურების არეალის რთული გეოგრაფიული მდებარეობიდან გამომდინარე, მუდმივად საჭიროებენ სატრანსპორტო ტექნიკის განახლებას.

დელეგირებული უფლებამოსილების ფარგლებში, საზოგადოებრივ ჯანდაცვას რეგიონში უზრუნველყოფენ ადგილობრივი თვითმმართველობის მიერ დაფუძნებული არასამეწარმეო (არაკომეციული) იურიდიული პირები. მათ მიერ განხორციელებული საქმიანობა პროგრამული ხასიათისაა და ძირითადად პრევენციულ ღონისძიებებზეა მიმართული.

საარსებო შემწეობის გარდა, მუნიციპალიტეტების მიერ ხორციელდება ერთჯერადი ფულადი დახმარების პროგრამა და აგრეთვე სოციალური ჭრის ფარგლებში სამშენებლო ხე-ტყის გაცემა, მოსახლეობის უზრუნველყოფა სამშენებლო მასალებით .

დედათა და ბავშვთა დაცვის კუთხით აღსანიშნავია საადმზრდელო დაწესებულებების (ბავშვთა სახლები, მცირე საოჯახო ტიპის სახლები), ასევე ეკლესიასთან არსებული სხვა დაწესებულებების ბენეფიციართა დახმარება.

ადგილობრივი თვითმმართველობების დაფინანსებით რეგიონში ფუნქციონირებს უფასო სასადილოები მზრუნველობამოკლებულთათვის, რომლებიც ემსახურება 210 ბენეფიციარი.

განათლება
ცხრილი 7

საგანმანათლებლო დაწესებულებები

	საჯგარო სკოლა	სკოლან-დელი აღზრდის დაწესებულება	სამუსიკო სკოლა	ბიბლიოთეკა	სასპორტო სკოლა
დუშეთის მუნიციპალიტეტი	38	13	3	4	1
თიანეთის მუნიციპალიტეტი	13	13	1	12	1
მცხეთის მუნიციპალიტეტი	29	19	3	29	3
ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი	8	7			2

სატრანსპორტო არტერიებია – დუშეთი-თბილისი, გუდაური-თბილისი. მგზავრთა გადაყვანა ძირითადად მიკროავტობუსით ხორციელდება.

ფუნქციონირებს დუშეთის მუნიციპალიტეტის მიერ დაფუძნებული შპს „ავტოსატრანსპორტო საწარმო 2006“, რომელშიც გაერთიანებულნი არიან მძღოლები, როგორც ინდმეწარმეები. ბოლო ოთხ წელიწადში გადაყვანილია დაახლოებით 900 000 მგზავრი.

თიანეთის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე საავტომობილო გზების შემდეგი სახეებია: თიანეთი-თბილისი _ 78 კმ, თიანეთი-ახმეტა 30 კმ, თიანეთი-მცხეთა – 42 კმ. მცხეთის მუნიციპალიტეტში სარკინიგზო მაგისტრალის სიგრძე შეადგენს 26 კმ-ს. თუმცა ეს მცირეა. ზამთრის პირობებში, რთული ბუნებრივი და გეოგრაფიული პირობებისგამო აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთი გაზაფხულამდე მოწყვეტილია ბარს.

დუშეთის მუნიციპალიტეტში მრეწველობა ემყარება ადგილობრივ ენერგეტიკულ და სასოფლო-სამეურნეო რესურსებს. მუნიციპალიტეტის მნიშვნელოვანი ობიექტია ჰიდრო-ელექტროსადგური „ჟინვალჰესი“, რომელიც 1984 წლიდან ფუნქციონირებს, ტერიტორიაზე მდებარეობს ამიერკავკასიაში პირველი ჰიდროელექტროსადგური – ზაჰესი. მდინარეების დეტალური აღწერილობა გვაძლევს იმის შესაძლებლობას, რომ მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე პერსპექტივაში აშენდეს მცირე და საშუალო სიმძლავრის ჰიდროელექტროსადგურები.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონის სოციალური ინფრასტრუქტურის ფაქტორული

ძლიერი მხარეები • საავადმყოფოების რაოდენობა და სათანადო ტექნიკური აღჭურვა დამაკმაყოფილებელია ყველა მუნიციპალიტეტში; • მიმდინარე სახელმწიფო რეფორმა ჯანდაცვის სფეროში; • სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ჯანდაცვის პროგრამები; • სამედიცინო განათლებისადმი მოსახლეობის ისტორიულად მზარდი ინტერესი; • სამკურნალო ფიტო მედიცინის დიდი შესაძლებლობები; • სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის მიერ სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარების პრიორიტეტად არსებობა; • სახელმწიფოს მზარდი მხარდაჭერა სკოლების რეაბილიტაციის მიმართ; • მოწესრიგებული ავტოსადგურები; • მოწესრიგებული შიდა და ცენტრალური გზები.	სუსტი მხარეები • ამბულატორიების შენობები და ტექნიკური აღჭურვა რეგიონის მასშტაბით არადამაკმაყოფილებელია; • მოძველებული და ამორტიზებული ტრანსპორტი; • რეგიონის ყველა ადგილი უზრუნველყოფილი არ არის ტრანსპორტით.
შესაძლებლობები • ჯანდაცვის მაღალი ხარისხის სისტემის განვითარება; • მუნიციპალიტეტის დონეზე მაღალი ტექნოლოგიების წყლის და ჰაერის ლაბორატორიების არსებობა. მუდმივი მონიტორინგი; • სატრანსპორტო სისტემის განვითარება; • შიდა და ცენტრალური გზების რეაბილიტაცია; • სოციალური დაცვის გაუმჯობესება.	საფრთხეები • სტიქიური მოვლენები; • საწვავის ღირებულების ზრდა

ანალიზი

ე) ბუნებრივი რესურსების მართვა და გარემოს დაცვა

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონი მდიდარია მინერალური, წყლის, ენერგეტიკული, ტყის, სამშენებლო მასალების, მათ შორის, ძვირფასი მოსაპირკეთებელი ქვის, რესურსებით. მცხეთა-მთიანეთის რეგიონის ტყიანობა შეადგენს 39%, ანუ 264,4 ათას ჰექტარს. ტყეების დიდი ნაწილი განლაგებულია მკვეთრი დაქანების ფერდობებზე და ასრულებენ უაღრესად მნიშვნელოვან სოციალურ დაცვით (ნიადაგდაცვით, წყლის შემნახველ-მარეგულირებელ, სანიტარიულ-ჰიგიენურ, რეკრეაციულ, ქარდაცვით და სხვა) ფუნქციებს. რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, ტყე სუფთა ჰაერის რეზერვუარია და ქმნის საკურორტო და ეკოლოგიურად სუფთა მიკროკლიმატს, რაც გამორჩეულს და მიმზიდველს ხდის რეგიონს. ტყის რესურსით განსაკუთრებით გამორჩეულია დუშეთის და თიანეთის მუნიციპალიტეტები. ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში მდებარე სატყეო უბნები მოქცეულია ყაზბეგის ეროვნული პარკის ფარგლებში, ხოლო ქ. მცხეთის სატყეო ზონის ნაწილი – თბილისის ეროვნულ პარკში. გარდა იმისა, რომ ტყე ბუნებრივი რესურსია, იგი მნიშვნელოვანი ფაქტორია რეგიონში სოფლის მეურნეობის, რეკრეაციულ-საკურორტო და ტურიზმის განვითარებისთვის.

განსაკუთრებით გამოიყოფა წყლის რესურსები, რომელიც რეგიონის ეკონომიკური განვითარების ძირითადი საფუძველია. მის გარეშე წარმოდგენილია სოფლის მეურნეობის, მრეწველობის ან სხვა რომელიმე დარგის განვითარება. წყლის ობიექტები წარმოდგენილია ტბებით, წყალსაცავებით, მდინარეებით, მყინვარებით და მიწისქვეშა წყლებით. მდინარეთა ჩამონადენის რეჟიმის მოსაწესრიგებლად, ირიგაციული, სასმელ-

სამეურნეო მიწოდებისათვის შექმნილი ჟინვალის, სიონის, ნარეკვავის, ზაჰესის

წყალსაცავები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ რეგიონში. სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ინტერესები მოითხოვს მნიშვნელოვანი ინვესტიციების განხორციელებას აღნიშნულ სფეროში ინფრასტრუქტურის და წყლის ხარისხის გაუმჯობესების უზრუნველსაყოფად.

წყლის რესურსებში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია მტკნარ, მიწისქვეშა წყლებს. ისინი ყოველწლიურად განახლებადია და გამორჩეულია სისუფთავით და დებეტის მუდმივობით. ამ წყლებით შესაძლებელია სასმელ-სამეურნეო წყალზე მოთხოვნის სრულად დაკმაყოფილება და ჭარბი რესურსის მიღება. ადგილზე ფორმირებული წყლის რესურსების ყველაზე დაბალი მაჩვენებლით (112 მმ) ხასიათდება მცხეთის მუნიციპალიტეტი, ხოლო მაღალი მაჩვენებლით – ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი (730 მმ). მიუხედავად ამისა, სასმელი წყლის წარმოებით გამორჩეულია მცხეთის მუნიციპალიტეტი, იგი ქ. თბილისის სასმელი წყლის ძირითადი დონორია, რომლის მწარმოებელია GWP. მუხრანის ველის ჭაბურღილების ლიცენზიატია „გეო“, „სნო“, „ნატახტარი“, „ზედაზენი“, „შატო მუხრანი“ და სხვა მსხვილი საწარმოები.

რაც შეეხება მინერალურ წყლებს, ისინი ოთხივე მუნიციპალიტეტშია გამოვლენილი და მათი დაახლოებით 115 წყაროა. წყლები გამოირჩევა ქიმიური შემადგენლობის მრავალფეროვნებით. მათი უმრავლესობის გეოგრაფიული მდებარეობა საშუალებას იძლევა, მათ ბაზაზე აშენდეს კურორტები და ჩამოსასხმელი საწარმოები.

მდინარე მტკვარი, არაგვი, თერგი – ეს ის მაღალი ენერჯის მქონე სამდინარო არტერიებია, რომლებზეც თამამად შეიძლება ვთქვათ, რომ ისინი ქვეყნის მასშტაბით ჰიდროენერგეტიკული რესურსების საბადოებია. მდინარე მტკვარზე აგებული ზაჰესის ჰიდროელექტროსადგური, არაგვზე აშენებული ჟინვალჰესის ჰიდროკვანძი – ქვეყნისათვის მნიშვნელოვანი დანიშნულების ობიექტებია. ენერგეტიკულ სფეროში პრიორიტეტულია მცირე ჰესების მშენებლობა. ენერჯის გამომუშავების წარმადობის გაზრდა ასევე შესაძლებელია ბიოგაზის, რეგიონში არსებული ჰელიო და ქარის ენერგეტიკული რესურსით, რაც განაპირობებს ნაკლებად დასახლებული პუნქტების გამანაწილებელი ქსელის გარეშე ელ. მომარაგებას.

მდინარე არაგვის სისტემა განაპირობებს ინერტული მასალების ქსელურ განვითარებას. ქვიშა-ხრემის მოპოვებით მოწინავეა დუშეთის და მცხეთის მუნიციპალიტეტები. ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი მდიდარია სხვადასხვა სახის ქვის საბადოებით: სხვადასხვა ფერის გრანიტის, მწვანე და ყავისფერი დიაბაზის, ტუფის ქვის და ა.შ. აღნიშნული საბადოების ექსპლუატაცია მოითხოვს ინვესტირებას და ინფრასტრუქტურულ დახვეწას, რამაც უნდა განაპირობოს მათი მიზნობრივი და ეფექტიანი გამოყენება.

რეგიონში დღეისათვის ერთი დაცული ტერიტორიაა – ყაზბეგის ეროვნული პარკი. მის ადმინისტრირებას ახორციელებს სსიპ – დაცული ტერიტორიების სააგენტო. გერმანიის რეკონსტრუქციის და განვითარების ბანკთან ხელმოწერილია ხელშეკრულება პარკის ინვესტირების შესახებ. მოეწყობა პარკის ინფრასტრუქტურა, აშენდება ვიზიტორთა და რეინჯერთა სახლები, მოხდება ზონირება. ტრადიციული გამოყენების ზონაში დაგეგმილია სოციალური პროექტები. ეროვნული პარკის გაფართოება, მის მმართველობასა და საქმიანობაში ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა განამტკიცებს პირველადი

ეკოსისტემების დაცვას, მისი რესურსების გეგმაზომიერ გამოყენებას, ეკონომიკური თვალსაზრისით კი – ხელს შეუწყობს ეკოტურიზმის განვითარებას. ამჯერად მიმდინარეობს ფშავ-ხევსურეთის დაცული ტერიტორიის შექმნის გეგმარება. ბუნების დაცვის გარდა, იგი ეკონომიკურად გაძლიერების შანსი იქნება ადგილობრივი მოსახლეობისათვის, შეჩერდება მიგრაციული პროცესები, განვითარდება ეკოტურიზმი, შეიქმნება საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესების ინფრასტრუქტურა და ადგილობრივი პროდუქციის გასაღების შესაძლებლობები.

რეგიონი განსაკუთრებით მდიდარია ფლორისა და ფაუნის მრავალფეროვნებით. აღსანიშნავია ენდემური სახეობების და ჯიშების სიმრავლე. მათი დაცვა და კვლავწარმოება განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს.

რეგიონის ოთხივე მუნიციპალიტეტში მოწყობილი ნაგავსაყრელების მდგომარეობა არასახარბიელოა. ვერ ხდება მათი სათანადო სანიტარიული დამუშავება და გაუვნებელყოფა. არასაკმარისია ნარჩენების შემგროვებელი ავტომანქანები და ბუნკერები.

აღსანიშნავია, რომ ეკოლოგიაზე ზემოქმედების ნაკლები ხვედრითი წილი მოდის რეგიონში არსებულ მსხვილ საწარმოებზე. წარმოების დიდი მოცულობა და ინვესტიცია მათ საშუალებას აძლევს, საწარმოები აღჭურვონ თანამედროვე ტექნოლოგიების გამწმენდი ნაგებობებით, მოახდინონ ნარჩენების მეორადი გადამუშავება და გამოყენება. მეტი საფრთხე მოდის მცირე და საშუალო ბიზნესის მეწარმეების და მოსახლეობის მხრიდან,

რომელთაც არ გააჩნიათ ფინანსური შესაძლებლობები, სათანადო დონეზე უზრუნველყონ ნარჩენების მართვა და გაუვნებელყოფა.

რეგიონში მრავლადაა მეწყერული და ეროზირებული უბნები. საჭიროა არსებული მდგომარეობის შესწავლა და პრევენციული ღონისძიებების განხორციელება, ეკომიგრანტებისათვის ადგილმონაცვლეობა და უსაფრთხო ადგილას გადაყვანა.

რეგიონის მიზანს წარმოადგენს, იყოს ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტის მწარმოებელი, ტურიზმის და საკურორტო-რეკრეაციული მხარე.

ბუნებრივი რესურსებისა და გარემოს დაცვის ფაქტორული ანალიზი

ძლიერი მხარეები • რეგიონში ტყის მასივის დიდი წილი და პირველადი ტყის ეკოსისტემა; • არსებული დაცული ტერიტორიები; • ჰიდრორესურსების სიუხვე; • ფლორისა და ფაუნის ბიომრავალფეროვნება; • ნაგავსაყრელების არსებობა და ეკოლოგიურად საშიში ქიმიური, სამედიცინო და სხვა ორგანული ნარჩენების დაბალი ხვედრითი წილი; • ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურის მშენებლობა.	სუსტი მხარეები • გაჩეხილი ქარსაცავი და დაზიანებული მწვანე ზონის ტყეები; • კერძო სექტორის ჩართულობის ნაკლებობა; • ტრანსსასაზღვრო გარემოსდაცვითი ურთიერთობების არარსებობა; • საზოგადოების გარემოსდაცვითი ცნობიერების დაბალი დონე; • მოსახლეობის ჯერ კიდევ დაბალი სოციალური დონე; • ნარჩენების არამდგრადი მართვა; • ნაგვის შემგროვებელი ტექნიკის არასაკმარისი ოდენობა; • ნარჩენების მართვასა და გადამუშავებაში ინვესტორების ნაკლები ინტერესი.
შესაძლებლობები • ტყის რესურსების ეფექტიანი გამოყენება; • არასამთავრობო სექტორის უფრო მეტი ჩართულობა; • რეგიონულ დონეზე ტყის ხანძრების პრევენციისა და მართვის პროექტების შედგენა; • ქარსაცავი ზოლების და მწვანე ზონის ტყეების აღდგენა; • საზოგადოებრივი გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება; • მაღალპროდუქტიული მთის სათიბებისა და საძოვრების მდგრადი მართვის ღონისძიებები; • ნარჩენების მართვის ინსტიტუციური სრულყოფა; • ეკოტურიზმის განვითარება.	საფრთხეები • ხშირი სტიქიური მოვლენები; • გლობალური დათბობა; • ინფექციების წარმოშობისა და გავრცელების შესაძლებლობები.

სოფლის მეურნეობის რეგულირებისათვის უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებზე მოთხოვნა-მიწოდებას შორის წონასწორობის დამყარება, მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლება, სიღარიბის დაძლევა და მიგრაციული პროცესების შენელების მიზნით დასაქმების პრობლემის გადაწყვეტა და სოფლად სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება.

აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის ბუნებრივი პირობები, ბუნებრივი ძეგლები, ისტორიულ-არქიტექტურული, კულტურული და სხვა ღირსშესანიშნაობები მნიშვნელოვან პოტენციალს წარმოადგენს ტურიზმის განვითარებისათვის. არსებული ბუნებრივი და კულტურული აქტივების გათვალისწინების საფუძველზე, მხარისათვის **ტურიზმის** განვითარების პრიორიტეტულ მიმართულებებთან (ეკოტურიზმი, რელიგიური და სამთო ტურიზმი) ერთად, პერსპექტიულია ასევე ტურიზმის სხვა სახეობების (დასვენების, სათავგადასავლო, სპორტული, სასოფლო, სამკურნალო და სხვა) განვითარებაც.

ხელი უნდა შეეწყოს სხვადასხვა სახის და მასშტაბის ტრადიციული სპორტული **დღესასწაულების**, შეჯიბრებების, ფოლკლორული ფესტივალების, კონკურსების, ოლიმპიადების აღდგენა-განვითარებას, რაც განაპირობებს დიდი რაოდენობით ტურისტთა მოზიდვას და შესაბამისად, შემოსავლების ზრდას. სარეკლამო-საინფორმაციო სფეროში ხელი უნდა შეეწყოს თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვას, რაც აამაღლებს უცხოური ტუროპერატორებისა და ტურისტების მოტივაციას საქართველოსთან მიმართებაში.

მაღალმთიან ადგილებში ზაფხულის პერიოდში ორთოგრაფიული ღრუბლიანობის ხშირი განმეორებადობისა და ზამთრის პერიოდში დაბალი ტემპერატურის გამო ნაკლებად ხელსაყრელია **მზის ენერჯის ასათვისებლად** მზის თბური კოლექტორების გამოყენება. ასეთ ადგილებში მიზანშეწონილია მზის ენერჯის ელექტროენერჯიად პირდაპირი გარდაქმნის ნახევრადგამტარიანი პანელების გამოყენება.

დუშეთის მუნიციპალიტეტებში (სადაც მზის ენერჯის გამოყენების მაღალი შესაძლებლობებია) მიზანშეწონილია თანამედროვე მზის თბური კოლექტორების

გამოყენებით **ცხელი წყალმომარაგების სისტემების შექმნა**, რის შედეგადაც შეიძლება მიღწეულ იქნეს სათბობის მნიშვნელოვანი ეკონომია.

რეგიონის ენერგეტიკულ ბალანსში მნიშვნელოვანი წვლილი შეუძლია შეიტანოს **ბიოგაზის** მიღების ტექნოლოგიის დანერგვამ, რისთვისაც შეიძლება გამოყენებული იყოს მცენარეული და საყოფაცხოვრებო ნარჩენები, ნაკელი და სხვა. ბიოგაზის გამოყენების შედეგად მიღებული ორგანული სასუქი, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს სოფლის მეურნეობის განვითარებასა და ტყის რესურსების დაზოგვას.

ალტერნატიული ენერგეტიკული რესურსების ეფექტიანი გამოყენებისათვის საჭიროა ინვესტიციების მოზიდვა და კვალიფიციური კადრების მომზადება.

სარწყავი სისტემების ექსპლუატაციის არასასურველი შედეგების ასაცილებლად უნდა გატარდეს შიდასამეურნეო ქსელების რეკონსტრუქციის ღონისძიებები. სადრენაჟო კოლექტორული ქსელის გაყვანა. დიდი დახრილობის მქონე ფართობების გადაყვანა ხელოვნურ დაწვიმებაზე, არხების მოპირკეთება წყალშეუღწევადი მასალებით და რკინაბეტონის ღარების გამოყენება. ეს ღონისძიებები მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს სარწყავი მასივების მელიორაციულ მდგომარეობას.

აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის **ჰიდროენერგეტიკული რესურსების** გამოყენების ძირითად მიმართულებებად უნდა განისაზღვროს:

□ სეზონური რეგულირების წყალსაცავიანი ჰესების მშენებლობა, რომელთა საშუალებით შესაძლებელი იქნება ზამთარში დეფიციტური ელექტროენერჯის გამომუშავების გაზრდა;

□ კომპლექსური ჰიდროკვანძების აგება, რომელთა საშუალებებით შესაძლებელი იქნება ზამთარში დეფიციტური ელექტროენერჯის გამომუშავება;

□ მცირე ჰესების მშენებლობა;

□ ჰესების მშენებლობისას შესაბამის ხარჯთაღრიცხვებში გათვალისწინებული უნდა იქნეს სათანადო ხარჯები, რომლებიც მოხმარდება გარემოს დარღვეული ეკოლოგიური წონასწორობის აღდგენას. ამასთან, ეს დარღვევა უნდა ექვემდებარებოდეს აღდგენას გონივრული მატერიალური და ფინანსური სახსრების ფარგლებში.

აღმოსავლეთ საქართველოს მაღალმთიან რეგიონში აღწერილი წყაროების ნაწილს აქვს ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა, დიდი დებეტი და სამკურნალო თვისებები, რაც იძლევა საშუალებას, მათ ბაზაზე აშენდეს კურორტები და ჩამოსასხმელი ქარხნები.

ზოგიერთი **მინერალური წყარო მდიდარია** ნახშირორჟანგით, მათი დებეტი საკმაოდ დიდია და შესაძლებელია მათგან ნახშირორჟანგის მოპოვება.

ზოგიერთი წყარო შეიცავს ბრომს და იოდს, მათი მოპოვება პერსპექტიულია.

წყაროების ნაწილი ჯერ კიდევ სრულყოფილად არ არის შესწავლილი და აღრიცხული, საჭიროა დეტალური გეოლოგიური სამუშაოების ჩატარება.

ამრიგად აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანი რეგიონების პოტენციური დიდ შესაძლებლობას იძლევა დარეგულირდეს მდგომარეობა მთაში.

